

Mirosław SMOLAREK*

Marian ŻUBER**

TERRORYZM JAKO METODA WALKI NARODOWOWYZWOLEŃCZEJ NA PRZYKŁADZIE PARTII PRACUJĄCYCH KURDYSTANU W TURCJI

W artykule przedstawiono problem walki o niepodległość tureckich Kurdów na tle wspólnej historii obu narodów. Autorzy zaprezentowali genezę powstania i działalność Partii Pracujących Kurdystanu (PKK) uznanej za jedno z głównych ugrupowań terrorystycznych działających na obszarze Kurdystanu. Szczególną uwagę zwrócili na zagadnienie uzyskania przez nich niepodległości lub autonomii, w obliczu dążenia Republiki Tureckiej do związku z Unią Europejską. Mimo pewnych znaków wskazujących na dobrą wolę obu stron w dążeniu do rozwiązania kryzysu, autorzy wymieniają niechęć tureckich kół wojskowych do negocjacji z PKK oraz groźbę ewentualnego przewrotu wojskowego jako jedno z głównych zagrożeń dla kompromisowego rozwiązania „problemu kurdyjskiego”.

Słowa kluczowe: *Turcja, Partia Pracujących Kurdystanu, Kurdowie, Kurdystan, terroryzm, organizacje terrorystyczne Turcji*

Zagadnienia terroryzmu na Bliskim Wschodzie i walki z nim, jest kojarzona głównie z problemami, z jakimi mają do czynienia państwa arabskie i Izrael. Często zapomina się, iż Bliski Wschód to również Republika Turecka, utożsamiana z Europą, która swoimi korzeniami tkwi w islamie i kulturze arabskiej, a od dziesięcioleci boryka się z problemem terroryzmu o różnym podłożu ideologicznym. Kwestia terroryzmu w Turcji jest ważna, gdyż państwo to aspiruje do członkostwa w Unii Europejskiej, co oznacza, że niektóre z problemów wewnętrznych Turcji staną się problemami wspólnej Europy. Należy pamiętać o olbrzymiej populacji ludności tureckiej mieszkającej w pań-

* ppłk dr Mirosław SMOLAREK - Peace Support Operation Training Centre in Bosnia and Herzegovina

** płk dr inż. Marian ŻUBER – Wydział Zarządzania Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych

stwach unijnych (ok.6 mln)¹. Ocenia się, że w samych tylko Niemczech mieszka ok. 2,75 mln osób pochodzenia tureckiego², z czego ok 500 tys. stanowią tureccy Kurdowie walczący o swoje prawa i niepodległość państwa³. Środowisko emigrantów tureckich stanowi obecnie źródło pozyskiwania legalnych oraz nielegalnych środków na działalność organizacji uznawanych za terrorystyczne. Przykładem jest prowadzenie nielegalnej działalności polegającej na wspieraniu członków tureckiego ugrupowania terrorystycznego Partia i Front Wyzwolenia Ludu Tureckiego (DHKP-C), poprzez zbiórkę środków finansowych czy też nielegalne pozyskiwanie broni. Za tę działalność niemiecki sąd w Stuttgartarcie 7 sierpnia 2009r skazał na karę od trzech do pięciu lat pozbawienia wolności⁴ osoby, które w tym czynnie uczestniczyły.

Kolejnym przykładem przenoszenia działalności terrorystycznej wymierzonej przeciwko symbolom Turcji na terytorium innego państwa jest założenie przez Cemeletina Kaplana w 1984 r. w Kolonii, na terytorium Niemiec organizacji terrorystycznej o nazwie Anatolijskie Federacyjne Państwo Islamskie - AFID (obecnie HD Hilafet Devleti), której celem było obalenie rządu w Ankarze i stworzenie na terytoriach obecnej Anatolii państwa wyznaniowego na wzór kalifatu.

Jest oczywiste, że emigranci stanowią doskonale środowisko dla werbunku nowych członków, którzy posiadając obywatelstwo kraju unijnego mogą przemieszczać się bez większych problemów po całej Europie oraz wielu krajach całego świata. Terrorystyci mogą prowadzić akcje agitacyjno-werbunkowe na tle światopoglądowym, wyznaniowym itp. wśród obywateli danego państwa, jak to miało miejsce w przypadku zamachowców z tzw. grupy z Sauerlandu w której skład, wchodził jeden obywatel turecki i dwóch rodowitych Niemców⁵. Dlatego też choćby z tych powodów, należałoby poświęcać więcej miejsca problemom związanym z terroryzmem w Republice Tureckiej i ich wpływu na politykę bliskowschodnią.

Problem kurdyjski sięga początków XX wieku, kiedy na mocy Traktatu w Sevres zawartego 10 sierpnia 1920 roku, Kurdowie otrzymali prawo do autonomii, a nawet do ewentualnej niepodległości. Niestety traktat nie został nigdy wprowadzony w życie, co wywoływało i nadal wywołuje nieustanne konflikty związane z niepodległością Kurdów w Iraku, Iranie i w Turcji. Pomimo sprzyjających warunków nie potrafili oni wykorzystać do swoich celów istniejących antagonizmów międzypaństwowych, a wręcz często dawali się wciągać w konflikty regionalne i działali na rzecz interesów innych krajów⁶.

¹ Liczba podawana przez Egemena Bagisa - tureckiego negocjatora z Unią Europejską, [online]. [dostęp: 25.06.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.eubusiness.com/news-eu/1245926977.36/>

² Kizilocak G., *Türken in Deutschland und Deutsche in der Türkei - von Migrationshintergründen und Integrationsproblemen*, Konrad Adenauer Stiftung, 2006, s. 75.

³ M Shatzmiller., *Nationalism and minority identities in Islamic societies*, McGill-Queen's University Press 2005, s. 246.

⁴ *Türkische Linksterroristen in Deutschland zu Haftstrafen verurteilt*, Deutsche - Stimme z 10.08.2009 r., [online]. [dostęp: 25.06.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.deutsche-stimme.de/ds/?p=2044>

⁵ *Ansturm auf Deutschlands größten Terror-Prozess*, [online]. [dostęp: 22.04.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.bild.de/BILD/politik/2009/04/21/sauerland-bomber/terrorprozess-beginnt-in-duesseldorf.html>

⁶ P. Boniface, *Atlas wojen XX wieku. Prawdziwe zagrożenia trzeciego tysiąclecia*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001, s. 96.

W 1923 roku nowo powstała Republika Turecka podpisała z Ligą Narodów układ niezawierający żadnej wzmianki o niepodległym Kurdystanie⁷. Dwa lata później Kurdowie zbuntowali się przeciwko władzom Turcji, a od 1975 prowadzili nieprzerwaną wojnę partyzancką oraz działania terrorystyczne przeciwko trzem państwom, na których terenie mieszka większość ludności kurdyjskiej.

Organizacje terrorystyczne działające na terenie Turcji lub operujące poza terytorium tego kraju można podzielić na trzy kategorie:

- narodowowyzwoleńcze - prowadzące walkę o wyzwolenie się spod wpływu państwa tureckiego lub w celu uzyskania znacznej autonomii (np. Partia Pracujących Kurdystanu, czy separatystyczne ugrupowania ormiańskie);
- fundamentalistyczne ugrupowania religijne-dążące do zmiany świeckiego charakteru republiki i utworzenia islamskiego państwa wyznaniowego⁸, (przykładem takiej partii może być Turecki Hezbollah, który jednak nie ma powiązań z Hezbollahem działającym w Libanie);
- polityczne - o charakterze lewicowym, chcące obalić obecny stan konstytucyjny i utworzyć państwo o charakterze komunistycznym (np. Maoistowska Partia Komunistyczna - MKP czy Marksistowsko-Leninowska Partia Komunistyczna - MLKP).

Oficjalnie policja turecka umieściła na liście aktywnie działających organizacji terrorystycznych dwanaście ugrupowań⁹, z czego trzy są organizacjami walczącymi o prawa ludności kurdyjskiej, pięć islamskimi i cztery lewicowymi. Oczywiście jest to znaczne uproszczenie, gdyż dokonanie takiego podziału nie jest rzeczą prostą, zawsze bowiem pojawia się problem jak sklasyfikować daną organizację. Przykładowo w środ-

⁷ *Encyklopedia terroryzmu*, Muza S.A., Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2004, s. 360.

⁸ A. Younach., *Combating terrorism: strategies of ten countries*, University of Michigan Press 2002, s. 19.

⁹ Ugrupowania znajdujące się na liście organizacji terrorystycznych policji tureckiej:

- *Walczące o prawa ludności kurdyjskiej i utworzenie niezależnego Kurdystanu*
 - 1) Partia Pracujących Kurdystanu (Partiya Karkerên Kurdistan PKK, też KADEK, też KONGRA-GEL)
 - 2) Rewolucyjna Partia Kurdystanu (tur.Kürdistan Devrim Partisi *kurd. Partiya Şoreşa Kürdistan - PŞK*)
 - 3) Demokratyczna Partia Kurdystanu (Kürdistan Demokrat Partisi/Bakur - PDK/Bakur)
- *Proislmskie walczące o utworzenie państwa religijnego*
 - 4) Hezbollah (zwany Tureckim lub Kurdyjskim)
 - 5) Islamski Front Bojowników o Wielki Orient (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi İBDA/C)
 - 6) Armia Jerozolimy (Tevhid-Selam tur. Kudüs Ordusu)
 - 7) Al-Kaida (skrzydło tureckie) (El Kaide Terör Örgütü Türkiye Yapılanması)
 - 8) Państwo Kalifatu⁹ (Hilafet Devleti - HD)
- *Lewicowe walczące o utworzenie państwa komunistycznego*
 - 9) Partia, Front i Armia Wyzwolenia Ludu Tureckiego (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi - DHKP/C)
 - 10) Turecka Partia Komunistyczna /Marksści-Leniniści (TKP/ML – KONFERANS)
 - 11) Marksistowsko-Leninowska Partia Komunistyczna (Marksist Leninist Komünist Partisi MLKP)
 - 12) Maoistowska Partia Komunistyczna (Maoist Komünist Partisi - MKP) [online]. [dostęp: 02.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorgrup1.html>

ku krwawej walki kurdyjskiej PKK o wyzwolenie Kurdów i utworzenie niezależnego państwa na scenie polityczno-terrorystycznej pojawił się wspomniany wcześniej Hezbollah – Partia Boga, zrzeszający radykalnych Kurdów, który zaangażował się głównie w zwalczanie „komunistycznych” bojowników PKK. W tym czasie PKK była organizacją o charakterze marksistowsko-leninowskim mającą na swoim koncie m.in. zabójstwa kurdyjskich przeciwników politycznych, umiarkowanych Kurdów, czy nawet nauczycieli postrzeganych, jako narzędzie Ankary. Hezbollah był zaopatrywany w broń przez rząd turecki, co zostało potwierdzone oficjalnie w 2000 r.¹⁰

Czy w takim razie Hezbollah należy zaliczyć do organizacji kurdyjskich? Wszakże składał się z przedstawicieli tego narodu i dążył do utworzenia państwa o charakterze religijnym. Ponadto, sama PKK rozpoczęła swoją działalność jako ugrupowanie lewicowe, które w świetle wydarzeń zachodzących w sytuacji geopolitycznej na świecie zmieniło swój profil ideowy, odchodząc od koncepcji państwa komunistycznego i akceptując religijny charakter społeczeństwa¹¹.

W chwili obecnej największym problemem dla Ankary jest dążenie narodu kurdyjskiego do uznania jego odrębności etnicznej i tożsamości narodowej oraz przyznania Kurdom większej autonomii lub w ekstremalnym przypadku wywalczenie niepodległości.

Tureckie mniejszości narodowe, a w szczególności kurdyjska, stały się ofiarą reform i nacjonalistycznej ideologii założyciela Republiki Tureckiej Mustafy Kemala (Ataturka), którego kemalistyczna koncepcja państwa narodowego nie dopuszczała możliwości istnienia żadnych autonomii oraz zachowania tożsamości narodowej i kulturowej przez grupy etniczne wchodzące w skład państwa tureckiego. Według filozofii Ataturka wszyscy obywatele powinni utożsamiać się z republiką i być Turkami bez względu na korzenie etniczne. Konstytucja republiki tureckiej jasno stwierdzała, iż „Mieszkańcy Turcji są uznawani za Turków bez względu na wyznanie i rasę...”¹². Kurdom odmawiano wszelkich praw nawet do używania własnej nazwy narodowej oficjalnie nazywając ich „Turkami górskimi”¹³. Zakazano im również używania rodzimego języka, a zakaz posługiwania się językiem mówionym zniesiono dopiero w 1991 r. Nadal obowiązuje zakaz używania pisowni kurdyjskiej z jej charakterystycznymi literami.

Oczywiście efektem takiego działania był wzrost niezadowolenia społecznego, narastania oporu przeciwko rządowi w Ankarze i wzniesienia powstań narodowo-wyzwoleńczych (np. powstanie Szejka Saida w 1925 r., Szejka Abdurrahmana w 1927 r., proklamowanie kurdyjskiej Republiki Araratu 1927-1930¹⁴, czy też rebelia w prowincji Dersim w latach 1937-1938r., która zakończyła się masakrami ludności

¹⁰ Ch. Deliso, *The coming Balkan caliphate: the threat of radical Islam to Europe and the West*, Greenwood Publishing Group 2007, s. 98.

¹¹ A. Marcus, *Blood and belief: the PKK and the Kurdish fight for independence*, New York University Press, Nowy Jork 2007, s. 244-245.

¹² Konstytucja Republiki Tureckiej Art. 88, za: Özcan A. K., *Turkey's Kurds: a theoretical analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*, Routledge 2006, s. 78.

¹³ D. Day, *Conquest: how societies overwhelm others*, Oxford University Press US 2008, s. 181.

¹⁴ D. Romano, *The Kurdish nationalist movement: opportunity, mobilization, and identity*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 34.

autochtonicznej i wysiedleniem 1,5 mln Kurdów¹⁵). Po II wojnie światowej mimo represji i zakazów w regionach zamieszkiwanych przez Kurdów (objętych stanem wyjątkowym do lat pięćdziesiątych) pojawiały się ugrupowania i organizacje o charakterze nacjonalistycznym, podejmujące walkę z państwem tureckim, której apogeum stanowiła wojna partyzancka prowadzona przez Patię Pracujących Kurdystanu w latach 1984-1999.

PKK założona została 27 listopada 1978 r. przez Abdullaha Ocalana¹⁶, który szybko stał się przywódcą kurdyjskiej walki zbrojnej o niepodległość. Represyjna polityka rządu tureckiego wobec Kurdów zaczęła szerzej zajmować międzynarodową opinię publiczną właśnie w wyniku podjęcia walki zbrojnej przez to największe ugrupowanie kurdyjskie dążące do wywalczenia niepodległości rozwiązaniami siłowymi. Na początku swojej działalności ogarnięci ideami marksizmu-leninizmu członkowie PKK walczyli praktycznie ze wszystkimi, którzy byli w opozycji do tej idei. Prowadzili walkę zarówno z ugrupowaniami prawicowymi, jak również konkurencyjnymi lewicowymi. Celami ich ataków byli umiarkowani lub prawicowi Kurdowie, posiadacze ziemscy, lokalni liderzy plemienni odgrywający znaczącą rolę w strukturach państwowych i gospodarczych, oskarżani o kolaborację z Ankarą¹⁷.

Nawet przejście władzy przez wojsko po puczu wojskowym w 1980 r. i drakońskie represje przeciwko ludności kurdyjskiej nie spowodowały zniszczenia PKK. Jej przywódcy zbiegli za granicę kraju i znaleźli tam wsparcie wśród tradycyjnych wrogów Turcji (np. Syrii). Syria nie tylko przyjęła przywódcę PKK Ocalana, lecz umożliwiła mu także organizowanie obozów treningowych w słynnej libańskiej dolinie Bekaa (okupowanej w tym czasie przez Syrię)¹⁸, gdzie bojownicy kurdyjscy korzystali z doświadczenia oficerów syryjskich i bojowników palestyńskich z Demokratycznego Frontu Wyzwolenia Palestyny (DFLP). Palestyńczycy byli specjalistami w organizowaniu treningów i akcji terrorystycznych, gdyż wcześniej szkolili rebeliantów nikaraguańskich, sandinowskich, lewaków irańskich, a nawet komunistów greckich¹⁹.

PKK zaczęła odtwarzać swoje struktury organizacyjne, a wojna iracko – irańska, która zmusiła Saddama Husajna (potajemnie wspieranego w tej wojnie przez USA²⁰) do relokacji wojsk i pewnego kompromisu z irackimi partiami kurdyjskimi w sprawie ochrony granic, umożliwiła PKK prowadzenie operacji na terenie Turcji z północnego Iraku. Terytorium Syrii, które było bezpiecznym schronieniem dla PKK, nie nadawało się zbyt do prowadzenia wypadów w głąb Turcji ze względu na płaskie ukształtowanie terenu w rejonach przygranicznych. Nie dawało ono dostatecznej osłony i kamuflażu, lecz co ważniejsze, Damaszek nie chciał bezpośrednio prowokować swojego potężnego sąsiada i pozwolić PKK na jawne działanie. Poza tym izraelska inwazja na Liban

¹⁵ [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.mideastweb.org/Middle-East-Encyclopedia/kurds.htm>

¹⁶ H. W. Kushner, *Encyclopedia of terrorism*, Sage Publications, Oak Road California 2003, s.209.

¹⁷ A. Marcus, *Blood and belief: the PKK and the Kurdish fight for independence*, New York University Press 2007, s. 45.

¹⁸ J. Zurcher, *Turkey, A Modern History*, I.B Tauris & Co. Ltd., Londyn 2005, s. 316.

¹⁹ A. Marcus, op.cit., s. 58

²⁰ F. Rajaei, *Iran-Iraq war: the politics of aggression*, University Press of Florida, Gainesville 1993, s. 81.

w 1982 r. (operacja Pokój dla Galilei) wymierzona przeciwko ugrupowaniom palestyńskim, stawiała pod znakiem zapytania dalsze korzystanie z obozów treningowych w dolinie Bekaa. Natomiast górzyste, niedostępne i trudne do kontrolowania pogranicze turecko – irackie, zamieszkałe przez rody kurdyjskie, stanowiło doskonałe zaplecze do infiltracji terytorium Turcji i prowadzenia działań partyzanckich.

Lata 1980-1983 można określić jako okres odtwarzania struktur organizacyjnych, szkolenia i doskonalenia taktyki walki, relokacji grup bojowych i wypracowywania strategii wojny partyzanckiej przeciwko Republice Tureckiej. W sierpniu 1984 r. atakami na pozycje wojskowe armii tureckiej, PKK zainicjowała pięcioletnią bezpardonową wojnę narodowowyzwoleńczą. Rząd turecki starał się krwawo rozprawić z PKK, na czym najbardziej ucierpiała ludność cywilna. Wprowadzony w 1987 r. stan wyjątkowy w tym regionie zniesiony został dopiero w 2002 r. Według danych tureckich przytoczonych w 1999r. przez Prezydenta Republiki Tureckiej Süleymana Demirela, w walkach zginęło 25 139 bojowników PKK, 5 882 funkcjonariuszy sił bezpieczeństwa i 5 424 i osób cywilnych. W prowincjach objętych konfliktem wysiedlono ludność z 3-4 tysięcy wiosek i osad, często w ramach odwetu, a wiele z nich spalono i zrównano z ziemią. Według rządu tureckiego przesiedlono 362 915 osób, chociaż wcześniej jeden z parlamentarzystów wspominał o 560 000, a niezależni obserwatorzy i organizacje pozarządowe oceniają tę liczbę na ok. 800 000 wysiedleń²¹.

Na początku lat 90. XX wieku w Turcji wprowadzono kilku obywateli państw zachodnich, co spowodowało ostrą reakcję rządów tych państw. PKK posiada bazy wojskowe m.in. w Turcji i północnym Iraku. Od czasu wojny w Zatoce w 1991 roku i utworzenia w północnym Iraku strefy kurdyjskiej chronionej przez ONZ, wojska tureckie kilkakrotnie wkraczały do Iraku w celu zniszczenia infrastruktury PKK. W 1994 roku po zabiciu przez PKK 18 tureckich żołnierzy, 35 tysięczne siły tureckie wkroczyły do północnego Iraku celem zniszczenia obozów kurdyjskich terrorystów. W 1995 roku zostało to powtórzone jeszcze dwukrotnie²².

Działania bojowe ustały w 1999 r. po aresztowaniu przywódcy PKK Abdullaha Ocalana, który został skazany na karę śmierci zamienioną na dożywotnie więzienie²³. W lutym 2000 roku pozostałe kierownictwo PKK ogłosiło formalne zakończenie wojny i działania na rzecz sprawy kurdyjskiej „w ramach pokoju i demokracji”²⁴.

W 2002 r. organizacja zmieniła swoją nazwę na KADEK (Kurdyjski Kongres Demokratyczno Wolnościowy)²⁵, co miało być znakiem odcięcia się od przeszłości

²¹ U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, *1999 Country Reports on Human Rights Practices: Turkey*, February 25, 2000, s. 19. [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: http://www.state.gov/www/global/human_rights/1999_hrp_report/turkey.html

²² *Encyklopedia terroryzmu...*, op. cit., s. 360.

²³ Przyczyną zmiany wyroku była abolicja kary śmierci w Turcji w 2002 r. wymuszona przygotowaniem Turcji do akcesji do Unii Europejskiej.

²⁴ B. Rubin, A. Keaney, *Armed Forces in the Middle East: politics and strategy*, Tailor and Francis Group 2002, s. 199.

²⁵ Po 2000 r. powstało wiele frakcji PKK, które przybierają różne nazwy. W Poprawce nr 13 z 2007 r. do Criminal Code Act z 1995 r. wydanej przez Australijskiego Prokuratora Generalnego, jako frakcje PPK wymieniane są następujące nazwy (zachowano pisownię anglojęzyczną): PKK, Peoples Congress of Kurdistan, Kongra Gel, Kongra Gele Kurdistan, Partiya Karkeren Kurdistan, New PKK, Freedom and Democratic Congress of Kurdistan, Kurdistan Freedom and Democracy Congress, KADEK, Kurdistan Halk

i zmiany jej podejścia do sposobu rozwiązania kwestii kurdyjskiej. Jednak było to podyktowane raczej próbą uniknięcia uznania tego ugrupowania za organizację terrorystyczną przez opinię światową, na fali walki z terroryzmem po zamachach z 11 września 2001 r. na World Trade Center, w świetle jej dotychczasowej działalności terrorystycznej²⁶. O rzeczywistych planach tej organizacji może świadczyć fakt, że jej zbrojne ramię, Ludowy Front Wyzwolenia (HPG), nie został rozwiązany i nie złożył broni. Prowadzone były dalsze szkolenia członków organizacji, rekrutowanych w Europie, o czym świadczy np. wykrycie i zamknięcie obozu szkoleniowego w miejscowości Liempde w Holandii, gdzie w czasie nalotu policji aresztowano 29 członków tego ugrupowania. W tym samym czasie wywiad turecki donosił o dokonywaniu przez PKK zakupów broni, znacznych ilości uzbrojenia (w tym radzieckich przenośnych zestawów przeciwlotniczych Strzała-2)²⁷ w Iranie, Iraku i Armenii. W 2003 r. partia ponownie zmieniła swój szyld na KONGRA-GEL (Kurdyjski Kongres Narodowy). W 2004 r. KONGRA-GEL ogłosił koniec zawieszenia broni, co motywował brakiem dostatecznych działań Ankary w sprawie kurdyjskiej. Rozpoczęły się ponowne ataki na tureckie siły bezpieczeństwa i Kongres znalazł się na liście organizacji terrorystycznych²⁸. W kwietniu 2005 r. organizacja powróciła do starej nazwy PKK²⁹. Ugrupowanie prowadziło działania terrorystyczne polegające na atakach bombowych, organizowaniu zasadzek, rajdów i akcji dywersyjno - sabotażowych przeciwko tureckim siłom bezpieczeństwa operującym na terenach kurdyjskich. Tym razem PKK zmodyfikowała swój sposób działania i postanowiła uderzyć w turecką gospodarkę. Bojówka PKK o nazwie Sokoły Wolności Kurdystanu (zwana też Jastrzębie Wolności Kurdystanu - Teyrbazen Azadiya Kurdistan – TAK), przeprowadziła serię śmiertelnych w skutkach zamachów na zagranicznych turystów w nadmorskich miejscowościach turystycznych: Kusadasi w lipcu 2005 r.³⁰ i Marmaris w czerwcu 2006 r. Należy pamiętać, że przemysł turystyczny jest jedną z ważniejszych gałęzi przemysłu tego kraju. W 2008 r. Turcję odwiedziło 26,5 mln turystów, co przyniosło dochody rzędu 22 mld dolarów³¹.

W walce przeciwko tureckim siłom bezpieczeństwa PKK operuje z baz przeniesionych do północnego Iraku, rządzonego przez mniejszość kurdyjską, która po obaleniu rządu Saddama Husajna posiada w tym regionie znaczną autonomię i swobodę działania, aczkolwiek rząd w Bagdadzie oficjalnie umieścił PKK na liście organizacji terro-

Kongresi (KHK), Kurdistan Labor Party, Kurdistan Peoples Congress, Kurdistan Freedom Falcons, Kurdish Liberation Hawks, Kurdistan Ozgurluk Sahinleri, Teyrbazên Azadiya Kurdistan (TAK), Kurdistan Freedom Brigade, People's Defence Force (HPG). [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_reg_es/ccar200713n290o2007414.html

²⁶ O. Nikbay, S. Hancerli, *Understanding and responding to the terrorism phenomenon: A Multi-Dimensional Perspective*, IOS Press Amsterdam 2006, s. 329.

²⁷ A. Mannes, *Profiles in terror: the guide to Middle East terrorist organizations*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc 2004, s. 182.

²⁸ PKK znajduje się na liście organizacji terrorystycznych Organizacji narodów Zjednoczonych, NATO, Unii Europejskiej oraz następujących krajów nie należących do Unii: Australia, Kanada, Irak, Iran, Syria i oczywiście Turcja. [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_organizations_that_list_the_PKK_as_a_terrorist_group#cite_note-scheffer

²⁹ A. Marcus, op.cit., s. 12.

³⁰ [online]. [dostęp: 16.07.2005]. Dostępny w Internecie: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4688575.stm>

³¹ *Investors' Guide For Turkey*, [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: http://www.invest.gov.tr/documents/investorguide_eng.pdf

rystycznych, lecz zajęty własnymi problemami wewnętrznymi nie ma żadnych możliwości przeciwdziałania temu stanowi rzeczy.

We wrześniu 2006 roku przebywający w więzieniu Ocalan zadeklarował jednostronne zawieszanie broni zignorowane przez tureckich dowódców wojskowych twierdzących, że nie negocjują z terrorystami i że ich celem jest wymuszenie kapitulacji PKK lub zniszczenie wszystkich jej bojowników³². Po negatywnej reakcji Ankary na propozycję pokojowe i kontynuowanie przez siły bezpieczeństwa akcji przeciwko PKK, ugrupowanie zaostrzyło formy walki. Tylko w pierwszej połowie 2007 r. z rąk bojowników PKK zginęło 225 osób, w tym 167 żołnierzy³³. W tym okresie daje się zaobserwować zmianę sposobu działania i wzrost liczby ataków z użyciem improwizowanych urządzeń wybuchowych (tzw. IED - Improvised Explosive Device), co wskazuje na adaptację sposobu walki stosowanego przez buntowników irackich i możliwą z nimi kooperację. W lutym 2008 r. Ankara przeprowadziła kilkudniową ofensywę, w której uczestniczyło ok. 8.000 żołnierzy przeciwko bazom PKK³⁴ położonym na terenie Iraku, wkraczając do tego kraju na głębokość ok 10 km, czym wywołała konsternację u jej sojuszników w NATO i Unii Europejskiej³⁵, zaangażowanych w przywracanie pokoju i stabilizacji w tym kraju. Mimo głosów nawołujących do zaprzestania naruszania przez wojska tureckie granicy z Irakiem w walce z PKK, lotnictwo tureckie nadal dokonywało nalotów na obiekty PKK w północnym Kurdystanie, nawet jeszcze w styczniu 2009 r.

Mimo dalszych walk kontynuowanych w tym roku ostatnio pojawiły się pewne przesłanki indykujące możliwość zaprzestania działań bojowych i pokojowego rozwiązania konfliktu. W wywiadzie udzielonym w maju jeden z przywódców PKK Murat Karayılan zadeklarował, iż obecnie celem organizacji nie jest walka o utworzenie państwa kurdyjskiego, lecz dążenie do uzyskania ograniczonej autonomii, poszanowania praw ludności kurdyjskiej i większej swobody kulturowej³⁶. Chociaż turecki prezydent Abdullah Gül stwierdził, że „istnieje historyczna okazja by zakończyć blisko 25 letni konflikt”³⁷, to nie wszyscy decydenci tureccy, szczególnie wojskowi, są gotowi do zaakceptowania takiego rozwiązania. W czerwcu tego roku na międzynarodowym seminarium dla generacji „Silk Road 2009” Szef Sztabu Generalnego Armii Tureckiej gen. Ilker Basbug stwierdził, że „Turcja jest zdeterminowana zetrzeć PKK z powierzchni ziemi...”³⁸. Należy przy tym pamiętać, iż w Republice Tureckiej nie ma cywilnej kontroli nad armią na wzór europejski, dowódcy wojskowi mają silną pozycję i znaczne wpływy oraz że od chwili powstania Republiki wojsko już trzykrotnie dokonało udanych przewrotów (w 1960, 1971, 1980 r.).

³² Eager P.E., *From freedom fighters to terrorists: women and political violence*, Ashgate Publisher Ltd. 2008, s. 172.

³³ Phillips D., *From bullets to ballots*, Transaction Publishers 2009, s. 114

³⁴ [online]. [dostęp: 03.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.reuters.com/article/topNews/idUSANK00037420080223>

³⁵ [online]. [dostęp: 03.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.reuters.com/article/topNews/idUSL2247927720080222>

³⁶ [online]. [dostęp: 03.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.aawsat.com/english/news.asp?section=3&id=16792>

³⁷ [online]. [dostęp: 01.06.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSL1511882>

³⁸ [online]. [dostęp: 22.06.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.asbarez.com/2009/06/22/turkish-army-wants-pkk-%E2%80%99totally-eradicated%E2%80%99-says-chief-of-staff/>

Ponadto mimo zapowiedzi zmiany celów strategicznych PKK ciągle prowadzi ataki na siły bezpieczeństwa. Ostatni, z ofiarami śmiertelnymi (4 funkcjonariuszy sił porządkowych i 2 bojowników PKK), miał miejsce 30.08.2009r.³⁹

Wydaje się, że Partia Pracujących Kurdystanu nie zamierza kapitulować, lecz negocjować lub kontynuować walkę, aby uzyskać w Turcji podobną autonomię, jaką uzyskali Kurdowie w Iraku. Nie wiadomo czy PKK rzeczywiście odstąpiła od idei utworzenia niepodległego państwa kurdyjskiego. O ile w przypadku walki o uzyskanie autonomii może liczyć na wsparcie społeczności międzynarodowej i Unii Europejskiej, to na pewno nie ma szans na poparcie przy próbie tworzenia niepodległego państwa. Natomiast Turcja w obecnej sytuacji geopolitycznej nie ma szans na „na starcie z powierzchni ziemi...” tej organizacji. Mimo że wiele krajów nie akceptuje metod walki o niepodległość stosowanych przez Kurdów, to jednak nie odmawia im prawa do tożsamości narodowej, zezwalając na oficjalne działanie organizacjom kurdyjskim na własnym terenie. Ponadto Republika Turecka jest często oskarżana przez organizacje międzynarodowe walczące o prawa człowieka (np. Human Rights Watch) o ich łamanie⁴⁰. Dlatego też PKK może prowadzić niezakłóconą działalność nie tylko na terenie Turcji i Północnego Iraku, lecz także poza Bliskim Wschodem, gdzie posiada rozwinięte struktury. Znaczne rezerwy stanowi kurdyjska diaspora na całym świecie. Represyjna polityka Ankary wobec mniejszości narodowych spowodowała fale emigracji Kurdów, którzy jako uchodźcy znajdowali schronienie i polityczny azyl głównie w krajach Europy Zachodniej, gdzie mieszka ok. 1 mln Kurdów.

Tabela 1. Diaspora kurdyjska w Europie Zachodniej

Niemcy	500 000 - 600 000
Francja	100 000 - 120 000
Holandia	70 000 - 80 000
Szwajcaria	60 000 - 70 000
Belgia	50 000 - 60 000
Austria	50 000 - 60 000
Szwecja	25 000 - 30 000
Wielka Brytania	20 000 - 30 000
Grecja	20 000 - 30 000
Dania	8 000 - 10 000
Norwegia	4 000 - 5 000
Włochy	3 000 - 4 000
Finlandia	2 000 - 3 000

Źródło: DeRouen K, Heo U., *Civil wars of the world: major conflicts since World War II*, Tom 1, ABC-Clio Inc. Santa Barbara 2007¹

³⁹ [online]. [dostęp: 22.06.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=104867§ionid=351020204>

⁴⁰ [online]. [dostęp: 22.06.2009]. Dostępny w Internecie:
http://www.hrw.org/en/search/apachesolr_search/turkey+language%3Aen?solrsort=type%20asc

⁴¹ Y. Alexander, *Combating terrorism: strategies of ten countries*, The University of Michigan Press, s. 268.

Ponieważ PKK znajduje się na liście ugrupowań terrorystycznych w Europie, prowadzi działalność poprzez afiliowane z nią organizacje. Posiada własne media zajmujące się propagandą przeciw państwu tureckiemu, do których należą takie stacje telewizyjne jak, ROJ-TV (<http://www.roj.tv>) nadająca z Danii i Belgii, czy też nadająca z Danii Mesopotamia TV (www.metv.dk), własne gazety np. Yeni Özgür Politika (<http://www.yeniozgurpolitika.org>) czy też rozgłośnie radiowe Denge Mezopotamia (<http://www.denge-mezopotamya.com>). Oczywiście do celów propagandowych PKK wykorzystuje również Internet. Organizacje kurdyjskie działające na obczyźnie zajmują się rekrutacją i trenowaniem nowych kadr. Mimo iż, jak wspomniano, PKK nie prowadzi bezpośrednich akcji w krajach Europy, to czasami jednak dochodzi do demonstracji, starć i bójek (mniej lub bardziej inspirowanych) pomiędzy sympatykami PKK, a pravicowymi nacjonalistycznymi organizacjami tureckimi szczególnie w czasie demonstracji związanych z wydarzeniami w Turcji⁴².

Zagranica jest źródłem finansowania działalności PKK, gdyż obywatele pochodzenia kurdyjskiego zobowiązani są do płacenia „podatków” na rzecz działalności PKK⁴³. Są oni także zmuszani do płacenia „haraczy” na rzecz oficjalnie działających organizacji kurdyjskich kojarzonych z PKK, zakupów publikacji, itp.⁴⁴ Jednak najważniejszym źródłem finansowania działalności tej organizacji jest handel narkotykami. Według szacunków Interpolu w 1992 r. PKK kontrolowała nawet do 80% europejskiego rynku narkotykowego⁴⁵. Ugrupowanie zaangażowane jest w pranie brudnych pieniędzy poprzez różnego rodzaju firmy, instytucje oraz organizacje charytatywne i pomocowe oraz handel żywym towarem⁴⁶.

Walkę z PKK komplikuje rządowi tureckiemu fakt, iż Abdullah Ocalan w dalszym ciągu pozostaje faktycznym przywódcą ugrupowania i mimo iż odbywa karę dożywotniego więzienia, w dalszym ciągu zaażuje jej działalnością, co jest czynnikiem konsolidującym organizację i chroni przed podziałami na mniej znaczące frakcje.

PODSUMOWANIE

Partia Pracujących Kurdystanu już w swoim założeniu powstała jako organizacja terrorystyczna, która miała posługiwać się terrorem do osiągnięcia swoich komunistycznych celów ideowo-programowych. W początkowym okresie krwawa przemoc była skierowana nie tylko przeciw państwu tureckiemu, lecz przeciw innym ugrupowaniom kurdyjskim oraz ludności cywilnej niepodzielających poglądów Ocalana. Z czasem wśród kierownictwa PKK nastąpiła ewolucja poglądów na charakter przyszłego kształtu niepodległego państwa kurdyjskiego i zogniskowania działań terrorystycznych na zwalczaniu państwowości tureckiej. Trwające od prawie 30 lat zmagania PKK z tu-

⁴² [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie:
http://www.focus.de/politik/deutschland/kreuzberg_aid_137716.html

⁴³ S. Lacinier, *Drug Smuggling As Main Source of PKK Terrorism*. [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=702>

⁴⁴ [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie:
<http://www.aph.gov.au/house/committee/pjicis/pkk/subs/sub1.pdf>.

⁴⁵ O. Nikbay, S. Hancerli, op.cit., s. 146.

⁴⁶ M. Roth M. Sever, *The Kurdish Workers Party (PKK) as Criminal Syndicate: Funding Terrorism through Organized Crime, A Case Study* [w:] *Studies in Conflict and Terrorism Vol. 30*, October 2007, s. 901-920.

reckimi siłami bezpieczeństwa pochłonęły prawie 40 tys. istnień ludzkich, przeważnie Kurdów⁴⁷.

Obecnie liczebność PKK ocenia się na 4 000-5 000⁴⁸ bojowników stacjonujących w trudnodostępnych górach Kandil, rozciągających się wzdłuż granicy iracko-tureckiej. Brak kontroli nad tym rejonem powoduje, iż PKK przeniosła część swoich sił do północnego Iraku, skąd może prowadzić działania przeciwko Turcji. Z tego powodu rozwiązanie czysto militarne preferowane przez armię i siły bezpieczeństwa, polegające na fizycznym wyeliminowaniu wszystkich bojowników nie wydaje się możliwe do zrealizowania. PKK inspirowana sytuacją Kurdów w sąsiednim Iraku (znaczna autonomia i prawo do samostanowienia oraz kultywowania kultury kurdyjskiej), widząc w perspektywie możliwości zmiany status quo swoich rodaków w Turcji, co oznaczałoby jej sukces nie tylko militarny, lecz przede wszystkim polityczny, nie skapituluje, jakby chciała tego Ankara.

Jeżeli rząd turecki nie przystąpi do rozmów, organizacja będzie prowadziła swoją działalność terrorystyczną, usprawiedliwiając ją walką narodowyzwolenczą. W świetle aspiracji Turcji dążącej do wstąpienia w szeregi Unii Europejskiej, sprawa kurdyjska musi zostać rozwiązana, gdyż będzie przeszkodą nie do przebycia w akcesji tego kraju z demokracjami europejskimi. Z tego powodu jedynym rozwiązaniem są środki polityczne i nadanie ludności kurdyjskiej szerszych uprawnień, szczególnie w zakresie kultywowania tradycji narodowych oraz zwiększenie autonomii tego regionu, co postawiłoby pod znakiem zapytania legitymację PKK do walki przeciwko Republice Tureckiej. Możliwy wydaje się scenariusz, że po uzyskaniu autonomii przez Kurdów, czyli de facto sukcesie PKK i ewentualnej amnestii dla członków tego ugrupowania, Partia Pracujących Kurdystanu przekształciłaby się w wiodącą kurdyjską partię polityczną. Jednak, jak należy się spodziewać, scenariusz ten spotka się raczej z ostrym sprzeciwem ze strony armii mającej w kraju szerokie poparcie społeczne oraz znaczny wpływ na sytuację wewnętrzną i polityczną w państwie.

Reasumując należy stwierdzić, iż rozwiązanie sprawy kurdyjskiej i los PKK będzie uzależniony przede wszystkim od determinacji proislamskiego rządu Recepta Erdoğana w dążeniu do akcesji Turcji do Unii Europejskiej oraz rozwoju sytuacji wewnętrznej w państwie, zagrożonym możliwością potencjalnego przewrotu wojskowego i pozbawieniem władzy legalnie wybranego rządu Republiki Tureckiej⁴⁹.

⁴⁷ [online]. [dostęp: 05.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.foxnews.com/story/0,2933,354162,00.html>

⁴⁸ *Terrorist activities on the Turkey/Iraq border* – Report for European Union Security and Defence Assembly, DOCUMENT C/2017 z 8.11.2008 r., s. 14

⁴⁹ 20 września 2008 roku rozpoczął się proces 47 członków domniemanej tajnej ultraprawicowej organizacji Ergenekon zrzeszającej wysokich rangą emerytowanych generałów, naukowców, byłych parlamentarzystów, prawników, a nawet znanych dziennikarzy. Zostali oni oskarżeni o przygotowywanie zamachu stanu i próbę przejęcia władzy w państwie, przygotowanie zamachów na czołowych działaczy rządzącej partii AKP (w tym premiera) oraz znane osobistości życia politycznego i religijnego. Ponadto oskarżono ich także o dokonanie kilku zabójstw i zamachów bombowych, które wstrząsnęły światową opinią publiczną w 2006 i 2007 r. Część autorów uważa, że korzenie tej organizacji sięgają czasów słynnej tajnej operacji NATO z czasów Zimnej Wojny pod kryptonimem „Gladio”, której celem było utworzenie w państwach członkowskich zakonspirowanych sił specjalnych o charakterze sabotażowo-dywersyjnym mających wejść do akcji po ewentualnym zajęciu przez Układ Warszawski krajów Europy Zachodniej i Turcji. Organizacje te miały stworzyć walczące struktury podziemne.

TERRORISM AS METHOD OF STRUGGLE FOR INDEPENDENCE AS EXEMPLIFIED BY THE KURDISTAN WORKERS' PARTY (PKK) IN TURKEY

Summary

The article deals with the issues of the Turkish Kurds' struggle for independence with respect to the common history of both of the nations. The authors present the origins and activities of the Kurdistan Workers' Party (PKK), one of the major terrorist organizations operating in southeast Turkey. Special focus is given to the issues concerning Kurds' attempts to gain independence or widespread autonomy, especially in confrontation with Turkey's aspirations to join the European Union. Despite some gestures of goodwill from both sides to solve the crisis, the authors mention the reluctance of Turkish military circles to negotiate with the PKK and a risk of a potential military coup as one of the main dangers which could threaten the compromised solution of the so-called Kurdish problem.

Key words: *Turkey, Kurdistan Workers' Party, Kurds, Kurdistan, terrorism, Turkey's terrorist organisations*

Artykuł recenzował: dr hab. inż. Andrzej BUJAK

Aczkolwiek część obserwatorów sceny politycznej podważa prawdziwość istnienia Ergenekonu traktując proces jako próbę eliminacji przez proislamski rząd swoich prawicowych przeciwników politycznych. Więcej o sprawie Ergenekonu można znaleźć na stronie internetowej poświęconej temu tematowi: [online]. [dostęp: 06.09.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.turkishgladio.com/filecat.php?id=11>